

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ความหมายของการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเองโดยมีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือระงับข้อพิพาทให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หมายถึง การที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลตั้งแต่ศาลรับฟ้องจนถึงมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กับคู่ความเป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้คู่ความแต่อย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความด้วยความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ได้

ผู้ไกล่เกลี่ยคือใคร

ผู้ไกล่เกลี่ย หรือบางครั้งเรียกว่า ผู้ประนีประนอม ได้แก่ ผู้พิพากษาในศาลต่างๆ ซึ่งมีใช้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน รวมทั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล โดยผู้พิพากษาหรือบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีความสนใจ มีความพร้อมและสมัครใจที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติสามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉันทมิตร ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมยอมความกัน ไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทหรือคดีระหว่างคู่ความแต่อย่างใด ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยในแต่ละคดีความนั้นต้องได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีนั้นโดยท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอีกครั้งหนึ่ง

คดีหรือข้อพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้

เนื่องจากการไกล่เกลี่ยจะเกิดผลสุดท้ายที่พึงประสงค์ คือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ หรือที่จะมีขึ้นให้หมดไป

ดังนั้นคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้ก็ต้องสามารถทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้

คดีที่สามารถจะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ คือ **คดีแพ่งทุกประเภทและ**

คดีอาญาความผิดที่อาจยอมความกันได้

๑. คดีแพ่ง คือ คดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง มีทั้งคดีที่มีข้อพิพาทและไม่มีข้อพิพาท

คดีแพ่งที่มีข้อพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นคดีเกี่ยวกับพวกทรัพย์สิน เงินทอง

คดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น ขอดังผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ เป็นต้น

ตัวอย่างคดีแพ่งที่มีข้อพิพาท เช่น คดีบังคับตามสัญญา ยืม ซื้อมาขาย แลกเปลี่ยนให้
จำนอง จำน่า หนี้ ฟ้องหย่า เรียกค่าเลี้ยงดู คดีละเมิด เป็นต้น

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การกระทำความผิดในคดีอาญาบางครั้งจะก่อให้เกิด
ความสูญเสียต่อทรัพย์สินหรือต่อตัวผู้เสียหาย เช่น ทำให้ถึงตายหรือบาดเจ็บ ความเสียหายที่เกิดแก่
ทรัพย์สินหรือต่อชีวิตร่างกายย่อมทำให้ผู้เสียหายหรือฝ่ายที่ต้องเสียหายเกิดสิทธิเรียกร้องเอาจาก
จำเลย สิทธิเรียกร้องดังกล่าว คือ ความเสียหายส่วนแพ่งสามารถแยกออกจาก ความ
รับผิดชอบทางอาญาได้ ยกตัวอย่างเช่น ขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเป็น
คดีอาญา ซึ่งไม่มีตัวบทกฎหมายกำหนดให้ยอมความกันได้ ส่วนความเสียหายที่รถยนต์ของผู้ตาย
ถูกชน ค่ารักษาพยาบาล (ถ้าไม่ถึงตายทันที) ค่าขาดไร้อุปการะที่ทายาทของผู้ตายขาดผู้เลี้ยงดูรวมถึง
ค่าทำศพ และเสาไฟฟ้าของการไฟฟ้าได้รับความเสียหายนั้น ความผิดในทางแพ่งดังกล่าวทายาท
ของผู้ตายและทางการไฟฟ้าอาจยอมผ่อนผันแก่จำเลยเท่าใดก็ได้ขึ้นอยู่กับว่าคุณความจะสามารถทำการ
ประนีประนอมกันได้ดีมากน้อยเท่าใด

๒. คดีอาญาที่กฎหมายบัญญัติให้ยอมความกันได้

คดีอาญา คือ การกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดบทลงโทษไว้ โทษในทางอาญา
มีอาทิเช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

คดีอาญาแยกเป็นคดีอาญาที่สามารถยอมความกันได้ซึ่งทั้งหมดจะเป็นคดี ความผิด
ต่อส่วนตัว กับคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคู่ความไม่สามารถยอมความกันได้ คดีอาญาต่อ
ส่วนตัวที่สามารถยอมความกันได้ตามกฎหมายจะบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้คู่ความยอมความกันได้

๑) ความผิดต่อเสรีภาพ ที่ยอมความกันได้ ได้แก่

- **ข่มขืนใจผู้อื่น** ให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้
เกิดความกลัว ตามประมวลกฎหมาย มาตรา ๓๐๙ วรรคแรก (คือต้องไม่ใช่ทำให้กลัวโดยใช้อาวุธ
หรือร่วมกันทำผิดตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปหรือข่มขู่ให้ทำ ถอน ทำลาย หรือทำให้เสียหายแก่เอกสารสิทธิ)

- **หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น** โดยไม่ทำให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตายหรือ
บาดเจ็บสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๑๐ วรรคแรก

- **กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยว** กักขังโดยผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง
ไม่ถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๑๑ วรรคแรก

๒) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ยอมความกันได้ทั้งหมดได้แก่มาตรา ๓๒๒ - ๓๒๔

๓) ความผิดฐานหมิ่นประมาท ยอมความกันได้ทั้งหมดอันได้แก่มาตรา ๓๒๖ - ๓๒๘

๔) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ที่ยอมความกันได้มี ๒ มาตราได้แก่ มาตรา ๓๕๘

และมาตรา ๓๕๙ เป็นการทำให้เสียทรัพย์ของบุคคลธรรมดา แต่ถ้าทรัพย์ที่เสียหายเป็นทรัพย์สิน
สาธารณะจะยอมความไม่ได้

๕) ความผิดฐานบุกรุก อันได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖๒-๓๖๔ ยอมความกันได้ ยกเว้นมาตรา ๓๖๕ ที่บุกรุกเข้าไปทำร้ายร่างกาย บุกรุกมีอาวุธ และบุกรุกในเวลากลางคืนจะยอมความไม่ได้

๖) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา ๒๗๖ วรรคแรก) หมายถึง ข่มขืนหญิงอื่นซึ่งไม่ใช่ภรรยาตน แต่จะยอมความไม่ได้ ถ้าหญิงนั้นเป็นผู้สืบสันดาน เป็นศิษย์ ผู้อยู่ในความดูแลตามหน้าที่การข่มขืนนั้นเกิดต่อหน้าธารกำนัล ผู้ข่มขืนมีอาวุธ ร่วมกันโทรมหญิงผู้ข่มขืนนั้น ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึง แก่ชีวิตและหญิงนั้นอายุไม่เกิน ๑๕ ปี

๗) ความผิดฐานกระทำอนาจาร (มาตรา ๒๗๘ ประกอบมาตรา ๒๘๑) ความผิดอนาจารที่ยอมความได้คือ ได้กระทำแก่บุคคลอายุกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจว่าตนเป็นคนอื่น

คดีอนาจารที่ยอมความไม่ได้ ถ้าเกิดต่อหน้าธารกำนัลผู้ถูกกระทำได้รับ อันตรายสาหัสหรือตายเป็นการกระทำแก่ศิษย์ ผู้สืบสันดาน ผู้อยู่ในความดูแล

๘) ความผิดฐานพาหญิงอื่นไปเพื่อการอนาจาร (มาตรา ๒๘๔) เป็นการกระทำอนาจารโดยการพาหญิงไปโดยใช้อุบาย ใช้กำลังบังคับใช้อำนาจครอบงำ หรือข่มขืนใจด้วยประการใดๆ

๙) ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้ ลักษณะการกระทำ ความผิด

๑. เอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หรือข้อความใดๆ ในการประกอบการค้าของผู้อื่นมาใช้ เพื่อให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าหรือการค้าของผู้อื่นนั้น

๒. เลียนป้าย เพื่อเจตนาเช่นข้อ ๑

๓. ไชข่าว แพร่หลาย ซึ่งข้อความเท็จ เพื่อให้เสียความเชื่อถือในสถานที่การค้าสินค้าของผู้หนึ่งผู้ใด โดยมุ่งประโยชน์การค้าของตน

๑๐) ความผิดกฎหมายที่ให้ออมตกลงกันได้เพราะคู่กรณีผูกพันด้วยความเป็นญาติคือ

- ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน

- ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการี

- พี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน ทั้งสามกรณีแม้กฎหมายมิได้บัญญัติ

ให้ออมความกันได้ก็ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความกันได้ ตามมาตรา ๗๑

๑๑) ความผิดตามกฎหมายอื่นที่กฎหมายบัญญัติให้ออมความกันได้

๑) ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๓

๒) ความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์มาตรา ๒๔ , มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖

การเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๑. กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนวันนัด

๑.๑ โจทก์อาจแสดงความประสงค์ต่อศาล เพื่อขอให้ศาลนำคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเมื่อโจทก์ดำเนินการยื่นฟ้องคดี หรือจำเลยเมื่อได้รับสำเนาคำฟ้องหรือหนังสือเชิญชวนเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อาจแจ้งความประสงค์มายังศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทเพื่อขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับคู่ความ

๑.๒ ภายหลังจากที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทได้รับแจ้งความประสงค์ของคู่พิพาทแล้วจะประสานกับคู่ความเพื่อกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยและแจ้งให้คู่พิพาททุกฝ่ายทราบ

๒. กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในวันนัดหรือหลังจากวันนัดครั้งแรก

ตามปกติศาลจะนัดให้คู่ความมาศาลเพื่อชี้สองสถานหรือสืบพยาน หรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปพร้อมๆ กัน เมื่อคู่ความมาศาลพร้อมกัน ศาลจะแนะนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากคู่ความประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงส่งมายังศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และรายงานผลการไกล่เกลี่ยให้องค์คณะผู้พิพากษาทราบต่อไป นอกจากนี้คู่ความยังสามารถขอให้ศาลใช้ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเวลาใดก็ได้ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือศาลอาจเห็นสมควรให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างการพิจารณาก็ได้ ถ้าตกลงกันได้อาจมีการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือศาลมีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความตกลงยินยอมจัดทำขึ้น

ข้อดีของการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท

๑. **สะดวก** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีระงับข้อพิพาทไม่มีแบบพิธีค่อนข้างจะยืดหยุ่นและรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความมากกว่าการพิจารณาตามปกติของศาล

๒. **รวดเร็ว** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้เวลาในการดำเนินการไม่นานมากนักก็สามารถที่จะทราบได้ว่าคู่พิพาทจะตกลงกันได้หรือไม่อย่างไร หากตกลงกันได้จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปเร็วกว่ากระบวนการปกติ ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะส่งสำนวนคืนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน พร้อมแจ้งผลการไกล่เกลี่ยเพื่อพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอนปกติต่อไป

๓. **ประหยัดค่าใช้จ่าย** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้เวลาไม่มากนักทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่างๆ เช่น ค่าเดินทางมาศาลในแต่ละนัด ค่าป่วยการทนายความ ตลอดจนค่าดำเนินการในชั้นอุทธรณ์ ฎีการวมตลอดถึงชั้นบังคับคดี นอกจากนี้การประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้อง ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระทางคดีของคู่พิพาทอีกประการหนึ่ง

๔. **รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ** เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้จะทำให้ลดข้อขัดแย้ง ข้อโต้แย้งระหว่างกันสามารถอยู่ร่วมกันต่อไปซึ่งจะเป็นผลดีต่อทุกฝ่าย

๕. **สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่ความ** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ต้องใช้เทคนิคการเจรจาต่อรองให้คู่พิพาทยินยอมผ่อนปรน โอนอ่อนผ่อนตามให้แก่กันและกันโดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบเสียเปรียบซึ่งกันและกันกล่าวคือ ไม่เหมือนการพิจารณาคดีตามปกติ ไม่มีการชี้ว่าฝ่ายใด

ถูก ฝ่ายใดผิด ฝ่ายใดแพ้ ฝ่ายใดชนะ อันก่อให้เกิดความรู้สึกเสียศักดิ์ศรี และทำให้เป็นที่พึงพอใจของคู่ความ

๖. **รักษาชื่อเสียงและรักษาความลับทางธุรกิจของคู่พิพาท** กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นความลับ พยานหลักฐาน ข้อมูลที่นำเสนอในชั้นนี้ไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานอ้างอิงในชั้นศาลได้เว้นแต่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งจะยินยอม

๗. **การควบคุมกระบวนการระงับข้อพิพาท** คู่พิพาทสามารถควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาล โดยสามารถคัดเลือกบุคคลที่เป็นกลางให้มาทำหน้าที่กำหนดประเด็นหรือความต้องการที่แท้จริงในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และแสวงหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาท โดยคู่พิพาทมีโอกาสที่จะได้พูดและตัดสินใจว่าผลที่ได้รับจะผูกพันหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นโดยการพิพากษาคดี

๘. **ข้อตกลงระหว่างคู่พิพาทสามารถบังคับได้** ผลของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นข้อตกลงร่วมกัน อันมีลักษณะเป็นสัญญาที่คู่พิพาทลงนามและมีผลผูกพันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

๙. **ยังคงสิทธิในการดำเนินคดีในศาล** การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเพียงส่วนเสริมสำหรับการดำเนินคดีในศาลไม่ใช่เป็นการแทนที่ คู่พิพาทยังคงมีสิทธิในการดำเนินคดีในศาล หากคู่พิพาทมีความต้องการเช่นนั้น

ผลที่คู่ความได้รับจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๑. คู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง
๒. คู่ความสามารถตกลงกันได้โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วขอให้ศาลมีคำพิพากษตามยอม
๓. หากคู่ความตกลงกันไม่ได้หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขอถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ จะส่งสำนวนกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตามปกติต่อไป

การสิ้นสุดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๑. เมื่อมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยความพึงพอใจของคู่ความ
๒. เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป
๓. เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยเนื่องจากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันได้